

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»**

**Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної роботи

Богдан КОРОБКО
« 24 » 28 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МІСЦЕВІ ФІНАНСИ»
(назва навчальної дисципліни)

Підготовки	<u>Бакалавр</u> (назва ступеня вищої освіти)
Освітньої програми	<u>Публічне управління та адміністрування</u> (назва освітньої програми)
Спеціальності	281 Публічне управління та адміністрування (код і назва спеціальності)

**Полтава
2025 рік**

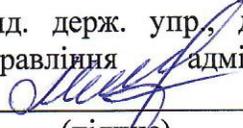
Робоча програма навчальної дисципліни «Місцеві фінанси» для студентів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Складена відповідно до освітньої програми «Публічне управління та адміністрування», 2024 року.

Розробник: Бережна А.Ю., доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування, кандидат економічних наук

Погоджено

Гарант освітньої програми:

канд. держ. упр., доцент кафедри публічного управління адміністрування та права

А.І. Мирошніченко
(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
« 26 » серпня 2025 року

(Л.А. Свистун)
(підпис)

Схвалено навчально-методичною комісією навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права

Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

Голова навчально-методичної комісії
«26» серпня 2025 року

(Є.А. Карпенко)
(підпис)

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»**

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи

_____ Богдан КОРОБКО
« » _____ 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МІСЦЕВІ ФІНАНСИ»
(назва навчальної дисципліни)

підготовки _____ **бакалавра** _____
(назва ступеня вищої освіти)

освітньої програми **Публічне управління та адміністрування**
(назва освітньої програми)

спеціальності **281 Публічне управління та адміністрування**
(код і назва спеціальності)

**Полтава
2025 рік**

Робоча програма навчальної дисципліни «Місцеві фінанси» для студентів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Складена відповідно до освітньої програми «Публічне управління та адміністрування», 2024 року.

Розробник: Бережна А.Ю., доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування, кандидат економічних наук

Погоджено

Гарант освітньої програми: канд. держ. упр., доцент кафедри публічного управління адміністрування та права
_____ А.І. Мирошніченко
(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування _____ (Л.А. Свистун)
« 26 » серпня 2025 року (підпис)

Схвалено навчально-методичною комісією навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права

Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

Голова навчально-методичної комісії _____ (Є.А. Карпенко)
«26» серпня 2025 року (підпис)

Бережна А.Ю. 2025 рік
О Національний університет імені
Юрія Кондратюка, 2025 рік

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		форма здобуття освіти
		денна
Кількість кредитів – 6	28 Публічне управління та адміністрування	вибіркова
Загальна кількість годин – 180		
Модулів – 1	Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		3-й
		Семестр
		6-й
Індивідуальне завдання – не передбачено	Ступінь вищої освіти бакалавр	Лекції
		32 год.
		Практичні
		30 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		118 год.
Індивідуальна робота:		
-		
		Вид контролю: диференційований залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної й індивідуальної роботи становить:

для денної форми здобуття освіти – 62/118

2. Мета навчальної дисципліни

Дисципліна «Місцеві фінанси» включена як вибіркова до циклу професійної підготовки освітньо-професійної програми бакалаврів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Предмет навчальної дисципліни – фінансові відносини, що виникають на різних рівнях адміністративно-територіальних утворень у процесі формування та використання фінансових ресурсів. Призначенням курсу є формування у студентів теоретичних знань стосовно управління місцевими фінансами, складання та виконання місцевих бюджетів, фінансової діяльності підприємств місцевого господарства.

Метою вивчення дисципліни є формування у майбутніх фахівців: здатності досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро-та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища; розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури; здатності до діагностики стану фінансових систем та їх складників; здатності здійснювати ефективні комунікації.

Програма навчальної дисципліни спрямована, зокрема, на поглиблення таких компетентностей як:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.

Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій.

Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності.

Здатність готувати проекти управлінських рішень та їх впроваджувати.

Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою вивчення навчальної дисципліни є дисципліни, вивчені раніше

4. Очікувані результати навчання з дисципліни

Навчальна дисципліна «Місцеві фінанси» формує наступні результати навчання:

Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування.

Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування.

Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування.

Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень.

Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формувати рекомендації в межах своєї компетенції.

Використовувати методи аналізу та оцінювання програм сталого розвитку.

Застосовувати методи контролю якості у сфері професійної діяльності.

Використовувати дані статистичної звітності, обліку та спеціальних досліджень у професійній діяльності.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом вивчення навчальної дисципліни. Мінімальний поріг рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали.

Сума балів	Значення ЄКТС	Оцінка	Критерій оцінювання	Рівень компетентності
90-100	A	Відмінно	Здобувач демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обгрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Власні пропозиції здобувача в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати отримані знання.	Високий , що повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок, що викладені в робочій програмі.
82-89	B	Добре	Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.	Достатній , що забезпечує Здобувачу самостійне вирішення основних практичних задач.
74-81	C	Добре	Здобувач загалом добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та використовує для рішення типових практичних завдань на професійному рівні. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають ускладнення.	Достатній , Конкретний рівень, за вивченим матеріалом робочої програми дисципліни.
64-73	D	Задовільно	Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядались з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати з викладачем.	Середній , що забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни.

60-63	E	Достатньо	Здобувач має певні знання матеріалу, передбаченого робочою програмою, володіє основними положеннями на рівні, який визначається як мінімально допустимий. Правила вирішення практичних завдань з використання м основних теоретичних положень пояснюються з труднощами. Виконання практичних завдань значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	Середній, що є допустимим у всіх складових навчальної дисципліни
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання екзамену/заліку	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни Здобувач виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних і лабораторних робіт в більшості є, необгрунтованими, невірними. Цілісність розуміння матеріалу курсу у здобувача відсутня.	Низький, не забезпечує практичної реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни.
0-34	F	Незадовільно обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Здобувач не допущений до здачі екзамену/заліку.	Незадовільний, Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслює мета та завдання дисципліни.

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання в рамках навчальної дисципліни «Місцеві фінанси» є:

- 1) поточний контроль
 - виконання практичних робіт
 - тестування
 - усне опитування та навчальні дискусії
- 2) модульний контроль
 - тестування
- 3) підсумковий контроль
 - диференційований залік.

7. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Тема 1. Соціально-економічна сутність місцевих фінансів.

Місцеві фінанси: сутність, специфічні ознаки, функції. Правова основа місцевих фінансів та місцевого самоврядування. Правове регулювання фінансових процесів на місцевому рівні. Організаційні засади місцевих фінансів. Система місцевих фінансових інститутів. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування. Інститут комунальної власності: нормативне регулювання комунальної власності, порядок використання, оренда й концесія комунального майна.

Практичне заняття № 1

Тема 2. Місцеві бюджети як фінансова основа місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети у бюджетній системі України. Бюджет як елемент бюджетної системи. Принципи бюджетної системи. Види та складники місцевого бюджету. Правове регулювання

місцевих бюджетів. Місцевий кредит та місцеві запозичення. Позики місцевим бюджетам за рахунок коштів ЄКР (позички на покриття тимчасових касових розривів). Місцеві гарантії та місцевий борг.

Практичне заняття № 2

Тема 3. Формування дохідної бази місцевих бюджетів

Поняття доходів бюджету, їх класифікація. Підходи до розподілу доходів між ланками бюджетної системи. Особливості формування доходів місцевих бюджетів різного рівня. Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів. Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів.

Практичне заняття № 3-4

Тема 4. Формування системи видатків місцевих бюджетів

Склад та структура видатків місцевих бюджетів. Методи планування видатків місцевих бюджетів. Розмежування видів видатків між місцевими бюджетами. Фінансування власних та делегованих державою повноважень. Характеристика видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів. Оцінювання ефективності використання видатків місцевих бюджетів

Практичне заняття № 5-6

Тема 5. Фінанси підприємств комунального господарства

Сутність та особливості комунального господарства. Особливості фінансової діяльності підприємств із виробництва, транспортування, постачання теплової енергії, послуг з централізованого опалення та постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення, послуг із вивізнення побутових відходів. Особливості фінансової діяльності підприємств із благоустрою населених пунктів. Фінансові плани підприємств комунального господарства. Необоротні та оборотні кошти підприємств комунального господарства. Доходи, витрати та прибуток підприємств комунального господарства. Тарифна політика держави та місцевих органів влади у сфері комунального господарства. Аналіз фінансового стану підприємств комунального господарства. Поняття банкрутства та його правове забезпечення.

Сутність житлово-експлуатаційного господарства та особливості прояву фінансових відносин. Планування витрат на технічне обслуговування, капітальний ремонт житлового фонду комунальної власності. Самоорганізація громадян в управлінні житловим фондом (ОСББ).

Практичне заняття №7.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.

УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ

Тема 6. Засади управління місцевими фінансами в Україні.

Нормативно-законодавче регулювання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Інституції управління фінансами на місцевому рівні. Система фінансового контролю на місцевому рівні. Управління місцевими фінансами з огляду на загальнодержавні пріоритети.

Моніторинг та оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Участь громадськості в управлінні місцевими фінансами.

Практичне заняття № 8

Тема 7. Фінансова політика місцевих органів влади.

Підстави для формування і проведення самостійної фінансової політики місцевими органами влади. Фінансова політика на місцевому рівні та державна регіональна політика: цілі, завдання та пріоритети Система єдиних загальнодержавних мінімальних соціальних стандартів.

Практика реалізації конституційної норми щодо забезпечення соціального захисту незалежно від фінансових можливостей регіону. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: сутність, принципи, механізми. Концепція реформи бюджетної (фіскальної) децентралізації. Державне регулювання фінансової спроможності

територіальних утворень (державний фонд регіонального розвитку). Зміни місцевої фінансової політики обумовлені наслідками військової агресії рф.

Практичне заняття № 9

Тема 8. Фінансове вирівнювання спроможності місцевих бюджетів.

Система фінансового вирівнювання: її необхідність та об'єктивні критерії побудови. Сутність міжбюджетних відносин в Україні, їх склад, структура. Бюджетне регулювання в умовах унітарної форми організації бюджетних відносин. Використання інструментів бюджетного регулювання – міжбюджетних трансфертів. Механізми визначення базової дотації, субвенції з фонду регіонального розвитку, субвенції на відновлення пошкодженої внаслідок війни інфраструктури.

Практичне заняття № 10-11

Тема 9. Організація бюджетного процесу на місцевому рівні.

Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні. Місцева бюджетна політика та прогноз місцевого бюджету. Поточне планування місцевих бюджетів. Виконання місцевих бюджетів за доходами та видатками. Організація звітності про виконання місцевих бюджетів. Оцінювання фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Практичне заняття № 12-13

Тема 10. Особливості організації місцевих фінансів у зарубіжних країнах.

Зміст і значення Європейської хартії місцевого самоврядування. Бюджетний федералізм як форма організації бюджетних відносин. Доходи і видатки локальних урядів. Міське оподаткування в зарубіжних країнах. Практики фінансового вирівнювання інших країн (ЄС, США, Китай). Зарубіжний досвід: створення місцевих цільових фондів; організації місцевих запозичень та правові наслідки; використання майна територіальних громад на умовах оренди чи концесії та правові наслідки.

Практичне заняття № 14-15

8. Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	зокрема				
лек		пр	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
МОДУЛЬ 1						
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.						
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ						
Тема 1. Соціально-економічна сутність місцевих фінансів.	17	4	2	-	-	11
Тема 2. Місцеві бюджети як фінансова основа місцевого самоврядування.	17	4	2	-	-	11
Тема 3. Формування дохідної бази місцевих бюджетів	23	4	4	-	-	15
Тема 4. Формування системи видатків місцевих бюджетів	23	4	4	-	-	15
Тема 5. Фінанси підприємств комунального господарства	18	4	2	-	-	12
Разом за змістовим модулем 1	98	20	14	-	-	64
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.						
УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ						

Тема 6. Засади управління місцевими фінансами в Україні	12	2	2	-	-	8
Тема 7. Фінансова політика місцевих органів влади	12	2	2			8
Тема 8. Фінансове вирівнювання спроможності місцевих бюджетів	17	2	4	-	-	11
Тема 9. Організація бюджетного процесу на місцевому рівні.	24	4	4	-	-	16
Тема 10. Особливості організації місцевих фінансів у зарубіжних країнах.	17	2	4	-	-	11
Разом за змістовим модулем 2	82	12	16	-	-	54
Разом годин	180	32	30	-	-	118

9. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин для денної форми
	Семінарські заняття не передбачені	

10. Теми практичних занять для денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин для денної форми
1	<p>Тема 1. Соціально-економічна сутність місцевих фінансів. <u>Питання до розгляду:</u> Місцеві фінанси: сутність, специфічні ознаки, функції. Правова основа місцевих фінансів та місцевого самоврядування. Правове регулювання фінансових процесів на місцевому рівні Організаційні засади місцевих фінансів. Система місцевих фінансових інститутів. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування. Інститут комунальної власності: нормативне регулювання комунальної власності, порядок використання оренда й концесія комунального майна.</p> <p><u>План практичного заняття.</u> На підставі наведених даних :</p> Провести порівняльний аналіз визначення понять та категорій : “місцеві фінанси”, “публічні фінанси”; “місцеве самоврядування”, “органи місцевої влади”. Теоретичні підходи до визначення поняття «місцеві фінанси». Вплив генезису теорій розвитку місцевого самоврядування на сучасні підходи до реформування територіальної організації влади в Україні. Теоретичні основи «Магдебурзького права» щодо природи самоврядування наступні: Основи природи самоврядування згідно до державницької теорії місцевого самоврядування: Основи природи самоврядування згідно до громадської теорії місцевого самоврядування: Основи природи самоврядування згідно до теорії вольності громад: У чому полягає мета Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Основні положення Європейської хартії місцевого самоврядування та можливість їх реалізації в Україні. Проаналізувати генезу теорій щодо економічної природи місцевого самоврядування. Дослідити правову та фінансову сутність комунальної власності (ст.60 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”) Окреслити фінансовий потенціал використання комунальної власності.	2
2	<p>Тема 2. Місцеві бюджети як фінансова основа місцевого самоврядування. <u>Питання до розгляду:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Місцеві бюджети у бюджетній системі України. - Бюджет як елемент бюджетної системи. - Принципи бюджетної системи. 	2

	<ul style="list-style-type: none"> - Види та складники місцевих бюджетів. - Правове регулювання місцевих бюджетів (розділ III Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”). - Місцевий кредит та місцеві запозичення. - Позики місцевим бюджетам за рахунок коштів ЄКР (позички на покриття тимчасових касових розривів). - Місцеві гарантії та місцевий борг. <p><u>План практичного заняття.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - З огляду на норми Бюджетного кодексу розкрити сутність принципів розбудови бюджетної системи. - Охарактеризувати особливості централізованої та децентралізованої моделі організації бюджетних відносин у межах унітарної форми бюджетного устрою. - Пояснити фактори , які обумовили зміну структури місцевих бюджетів, після проведення реформи територіальної організації влади 2014р. - Описати особливості правового регулювання місцевих бюджетів (розділ III Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”). - Визначити правові основи функціонування місцевого кредиту - Охарактеризувати форми місцевих запозичень та механізм прийняття рішень про їх здійснення - Окреслити функції органів місцевої влади при розміщенні місцевих облігацій - Недоліки та перспективи розвитку інституту місцевих запозичень - Механізм надання позичок місцевим бюджетам на покриття тимчасових касових розривів та порядок їх погашення - Порядок надання місцевої гарантії позичальникам - Нормативні вимоги щодо розміру місцевого боргу 	
3-4	<p>Тема 3. Формування дохідної бази місцевих бюджетів</p> <p><u>Питання до розгляду:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Поняття доходів бюджету, їх класифікація. - Підходи до розподілу доходів між ланками бюджетної системи. - Особливості формування доходів місцевих бюджетів різного рівня (ст. 64, 64¹, 66, 67, 67¹, 68, 69¹, 71 БКУ). - Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів. - Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів. <p><u>План практичного заняття.</u></p> <p>На підставі поданих статистичних даних дослідити динаміку показників власних та закріплених доходів місцевих бюджетів</p> <p>Охарактеризувати нормативно визначені правила розподілу окремих податків між бюджетами (ПДФО, податок на прибуток, рентна плата, акцизний податок)</p> <p>Охарактеризувати нормативно визначені правила формування та розподілу окремих податків між місцевими бюджетами (податок на нерухоме майно, податок на землю, збір за місця паркування транспортних засобів, транспортний податок, туристичний збір, єдиний податок)</p>	4
5-6	<p>Тема 4. Формування системи видатків місцевих бюджетів.</p> <p><u>Питання до розгляду:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Склад та структура видатків місцевих бюджетів. - Методи планування видатків місцевих бюджетів. - Розмежування видів видатків між місцевими бюджетами. - Фінансування власних та делегованих державою повноважень. - Характеристика видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів різних рівнів. - Оцінювання ефективності використання видатків місцевих бюджетів <p><u>План практичного заняття.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - На підставі наведених статистичних даних проаналізувати динаміку та структуру видатків 	4

	<p>місцевих бюджетів різного рівня.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Охарактеризувати методи планування видатків місцевих бюджетів (програмно-цільовий метод, нормативний метод, метод прямого рахунку). - На підставі наведених статистичних даних проаналізувати динаміку та структуру залишків коштів місцевих бюджетів. - Провести порівняльний аналіз напрямів використання коштів місцевих бюджетів різних рівнів. - Описати загальний алгоритм оцінювання ефективності видатків місцевих бюджетів за бюджетними програмами. 	
7	<p>Тема 5. Фінанси підприємств комунального господарства</p> <p><u>Питання до розгляду:</u></p> <p>Сутність та особливості комунального господарства загалом та окремих підгалузей з надання комунальних послуг.</p> <p>Фінансові плани підприємств комунального господарства: форма, організація розробки та затвердження.</p> <p>Необоротні та оборотні кошти підприємств комунального господарства: джерела формування.</p> <p>Доходи, витрати та прибуток підприємств комунального господарства: алгоритм формування, оцінювання ефективності діяльності.</p> <p>Тарифна політика держави та місцевих органів влади у сфері комунального господарства: інститут регулювання тарифів, алгоритм формування одно та дво-ставкових тарифів на послуги.</p> <p>Поняття банкрутства комунальних підприємств та його правове забезпечення.</p> <p>Сутність житлово-експлуатаційного господарства та особливості прояву фінансових відносин.</p> <p>Планування витрат на технічне обслуговування, капітальний ремонт житлового фонду комунальної власності : алгоритм визначення, нормативи, джерела фінансування.</p> <p>Самоорганізація громадян в управлінні житловим фондом: створення ОСББ, фінансові ресурси та напрями використання).</p> <p><u>План практичного заняття:</u></p> <p>Пояснити особливості підприємств комунального господарства (характерні риси, мета функціонування, проблеми діяльності, джерела фінансування, особливості тарифоутворення тощо)</p> <p>Пояснити особливості формування собівартості реалізованих послуг підприємствами комунального господарства</p> <p>Система тарифоутворення у комунальному господарстві : одноставкові тарифи, двоставкові тарифи, особливості формування та регулювання державою тарифів на окремі види комунальних послуг.</p> <p>Правове регулювання стимулюючого тарифного регулювання</p> <p>Особливості фінансування робіт з благоустрою населених пунктів</p> <p>Порядок формування фінансових планів підприємств комунального господарства.</p> <p>Реінженерінг бізнес-процесів підприємств комунального господарства.</p> <p>Правове регулювання житлово-комунальних послуг</p> <p>Формування доходів та тарифоутворення у житлово-експлуатаційному комплексі</p> <p>Особливості калькулювання витрат у сфері житлового господарства</p> <p>Самоорганізація громадян в управлінні житловим фондом (формування ОСББ, фінансові ресурси ОСББ, цілове фінансування ОСББ, напрями витрат ОСББ, способи надання послуг ОСББ, права та обов'язки ОСББ)</p> <p>Пояснити сутність фінансових відносин, що формуються в процесі фінансування місцевого господарства; алгоритм формування доходів та витрат підприємств; особливості формування оборотних коштів підприємств комунального господарства.</p> <p>Пояснити завдання та алгоритм проведення аналізу фінансового стану підприємств міського господарства.</p> <p>Пояснити особливості процедури банкрутства та порядок проведення санації підприємств комунального господарства.</p>	2
8	<p>Тема 6. Засади управління місцевими фінансами в Україні</p> <p><u>Питання до розгляду:</u></p> <p>Нормативно-законодавче регулювання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування в Україні.</p> <p>складові управління фінансами на місцевому рівні.</p> <p>Система фінансового контролю на місцевому рівні.</p> <p>Управління місцевими фінансами з огляду на загальнодержавні пріоритети.</p> <p>Моніторинг та контроль за використанням фінансових ресурсів на місцевому рівні</p>	2

	<p>Участь громадськості в управлінні місцевими фінансами.</p> <p><u>План практичного заняття</u></p> <p>Охарактеризувати систему управління місцевими фінансами з огляду на особливості об'єкту, суб'єкту та управлінського впливу на місцевому рівні.</p> <p>Співставити повноваження органів місцевої влади та місцевого самоврядування щодо фінансових ресурсів: право формувати місцеві бюджети, затверджувати їх, контролювати виконання бюджетів; право щодо встановлення тарифів на послуги комунальних підприємств.</p> <p>Проаналізувати правові засади здійснення управління фінансами на місцевому рівні (Закони України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві державні адміністрації").</p> <p>Описати сучасні тенденції змін системи управління місцевими фінансами.</p> <p>Описати сучасні форми участі громадськості в управлінні фінансовими ресурсами на місцевому рівні.</p>	
9	<p>Тема 7. Фінансова політика місцевих органів влади</p> <p><u>Питання до розгляду:</u></p> <p>Фінансова політика на місцевому рівні та державна регіональна політика: цілі, завдання та пріоритети</p> <p>Система єдиних загальнодержавних мінімальних соціальних стандартів.</p> <p>Практика реалізації конституційної норми щодо забезпечення соціального захисту незалежно від фінансових можливостей регіону.</p> <p>Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: сутність, принципи, механізми.</p> <p>Концепція реформи бюджетної (фіскальної) децентралізації.</p> <p>Державне регулювання фінансової спроможності територіальних утворень (державний фонд регіонального розвитку).</p> <p>Зміни місцевої фінансової політики обумовлені наслідками військової агресії РФ.</p> <p><u>План практичного заняття</u></p> <p>Охарактеризувати чинники формування і проведення самостійної фінансової політики місцевими органами влади.</p> <p>Охарактеризувати результати реформи територіальної організації влади в Україні (2014р.).</p> <p>Пояснити дефініцію «децентралізація» (через поняття «делегування», «деволюція», «децентралізація»)</p> <p>Проаналізувати результати проведення реформи бюджетної (фінансової) децентралізації в Україні (2015-2021р.р.).</p> <p>Пояснити сутність фінансової децентралізації за Р.Масгрейвом, В.Оутсом.</p> <p>Описати чинники, які обумовлюють зміни у місцевій фінансовій політиці за наслідками військової агресії РФ.</p> <p>Описати нові форми залучення фінансових ресурсів на місцевому рівні (гранти, спільнокошт т.і.)</p>	2
10-11	<p>Тема 8. Фінансове вирівнювання спроможності місцевих бюджетів.</p> <p><u>Питання до розгляду:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Система фінансового вирівнювання: її необхідність та об'єктивні критерії побудови. - Сутність міжбюджетних відносин в Україні, їх склад, структура. - Бюджетне регулювання в умовах унітарної форми організації бюджетних відносин. - Використання інструментів бюджетного регулювання – міжбюджетних трансфертів (ст.96, 97, 101, 103 БКУ) - Механізми визначення базової дотації, субвенції з фонду регіонального розвитку, субвенції на відновлення пошкодженої внаслідок війни інфраструктури. <p><u>План практичного заняття.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - На підставі наведених статистичних даних проаналізувати динаміку та структуру міжбюджетних трансфертів - Охарактеризувати механізм надання базової дотації місцевим бюджетам та визначення реверсної дотації до державного бюджету - Охарактеризувати механізм надання освітньої субвенції місцевим бюджетам - Охарактеризувати механізм надання медичної субвенції місцевим бюджетам - Охарактеризувати механізм надання субвенції на здійснення заходів соціально-економічного розвитку окремих територій - Охарактеризувати механізм надання субвенції на відновлення пошкодженої внаслідок війни інфраструктури. 	4
12-	<p>Тема 9. Бюджетний процес на місцевому рівні.</p>	4

13	<p><u>Питання до розгляду:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні. - Місцева бюджетна політика та прогноз місцевого бюджету. - Поточне планування місцевих бюджетів. - Виконання місцевих бюджетів за доходами та видатками. - Організація звітності про виконання місцевих бюджетів. <p><u>План практичного заняття.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - На підставі наведених статистичних даних проаналізувати дотримання учасниками бюджетного процесу встановлених термінів для проходження першої та другої стадії бюджетного процесу - Розрахувати тривалість бюджетного періоду, що має включати всі стадії бюджетного процесу - Надати характеристику стадій планування місцевих бюджетів - Визначити параметри, що обов'язковими в процесі планування місцевих бюджетів - Пояснити зв'язок між місцевою бюджетною політикою та бюджетним прогнозом місцевого бюджету - Описати вимоги до бюджетних програм: їх складові, порядок їх формування та затвердження - Кошторис доходів та видатків бюджетної установи як базова форма бюджетного планування - Механізм парципаторного бюджетування на місцевому рівні - Охарактеризувати механізми виконання місцевого бюджету за доходами та видатками - Пояснити сутність процедур публічних закупівель за кошти місцевих бюджетів - Визначити встановлені терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів 	
14-15	<p>Тема 10. Особливості організації місцевих фінансів у зарубіжних країнах.</p> <p><u>Питання до розгляду:</u></p> <p>Європейська хартія місцевого самоврядування: зміст, значення, настанови. Бюджетний федералізм як форма організації бюджетних відносин у федеративних країнах. Доходи і видатки локальних урядів федеративних країн. Міське оподаткування в зарубіжних країнах. Практики фінансового вирівнювання інших країн (ЄС, США, Китай). Зарубіжний досвід: створення місцевих цільових фондів; організації місцевих запозичень та правові наслідки; використання майна територіальних громад на умовах оренди чи концесії та правові наслідки.</p> <p><u>План практичного заняття.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Характеристика трансфертних систем країн з унітарним бюджетним устроєм. - Характеристика трансфертних систем країн з федеративним бюджетним устроєм. - Практика місцевих запозичень (на прикладі зарубіжних країн) 	4
	Разом	30

11. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин для денної
	Лабораторні заняття не передбачені	

12. Самостійна робота

Метою самостійної роботи студента є: навчитися користуватися бібліотечними фондами і каталогами, інформацією з інтернет ресурсів, працювати з історичними та літературними джерелами, складати конспекти, аналізувати матеріал, порівнювати різні наукові концепції та робити висновки. Самостійна робота є основною формою оволодіння навчальним матеріалом у вільний час від обов'язкових занять.

Види самостійної роботи студента:

- опрацювання лекційного теоретичного матеріалу;
- підготовка до практичних занять;
- опрацювання тем курсу, які виносяться на самостійне вивчення, за списками літератури, рекомендованими в робочій навчальній програмі дисципліни;
- підготовка до виконання модульної контрольної роботи (тестування);
- відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри);

- підготовка до складання диференційованого заліку за контрольними питаннями.

Питання для самостійного вивчення студентами

№ з/п	Назва теми	Кількість годин для денної форми
1	<p>Тема 1. Соціально-економічна сутність місцевих фінансів. Передумови і необхідність формування науки про місцеві фінанси. Теорія природних прав общини як передумова необхідності формування науки про місцеві фінанси. Функції місцевих бюджетів. Економічна ефективність фінансування суспільних благ населення за рахунок ресурсів місцевого та державного бюджетів. Територіальні громади як носії місцевого самоврядування і суб'єкти організації місцевих фінансів. Їх цивільно-правові відносини Особливості прояву основних правомочностей комунальної власності (користування, володіння, розпорядження) та їх вплив на процеси формування фінансових ресурсів підприємств, організацій, що відносяться до міського господарства</p>	11
2	<p>Тема 2. Місцеві бюджети як фінансова основа місцевого самоврядування. Вимоги до формування місцевих бюджетів, встановлені Європейською Хартією місцевого самоврядування, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетним кодексом України Практика випуску облігацій місцевої позики</p>	11
3	<p>Тема 3. Формування дохідної бази місцевих бюджетів Потенційні можливості розширення дохідної бази місцевих бюджетів</p>	15
4	<p>Тема 4. Формування системи видатків місцевих бюджетів Розмежування видаткових повноважень між місцевими бюджетами згідно з нормамаи БКУ</p>	15
5	<p>Тема 5. Фінанси підприємств комунального господарства Особливості фінансової діяльності підприємств по наданню комунальних послуг, з огляду на організаційно-правову форму їх функціонування Зв'язок між тарифною політикою та політикою надання соціальних субсидій громадянському сфері комунальних послуг Механізм використання комунального майна на умовах оренди та концесії, порівняльна характеристика Особливості державної житлової політики</p>	12
6	<p>Тема 6. Засади управління місцевими фінансами Охарактеризувати систему управління місцевими фінансами з оголяду на особливості об'єкту, суб'єкту та управлінського впливу Описати сучасні тенденції змін системи управління місцевими фінансами</p>	8
7	<p>Тема 7. Фінансова політика місцевих органів влади Соціальне спрямування місцевої фінансової політики Місцева інвестиційна політики Практика державного регулювання фінансової спроможності територіальних утворень (державний фонд регіонального розвитку) Концепція фінансової децентралізації ОМС адміністративно-територіальної реформа</p>	8
8	<p>Тема 8. Фінансове вирівнювання спроможності місцевих бюджетів Інструменти фінансового регулювання фінансової спроможності місцевих бюджетів до 2001 року</p>	11
9	<p>Тема 9. Організація бюджетного процесу на місцевому рівні.</p>	16

	Механізм формування прогнозу місцевого бюджету Порядок формування бюджетного запиту розпорядниками коштів місцевого бюджету Вимоги до формування кошторису доходів та видатків розпорядника коштів місцевого бюджету Порядок виконання місцевого бюджету в разі порушення встановлених термінів його затвердження	
10	Тема 10. Особливості організації місцевих фінансів у зарубіжних країнах. Зміст, значення, настанови Європейської хартії місцевого самоврядування. Бюджетний федералізм як форма організації бюджетних відносин. Доходи і видатки локальних урядів. Місцеве оподаткування в зарубіжних країнах. Фінансове вирівнювання за кордоном. Зарубіжний досвід створення місцевих цільових фондів. Місцеві позики за кордоном Фінанси підприємств, що надають житлово-комунальні послуги (організаційно-правова форма, джерела фінансування, регулювання тарифів)	11
	Всього за семестр	118

13. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

14. Методи навчання

При викладанні дисципліни застосовуються словесні (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний), наочні (демонстративний, ілюстративний) та практичні (метод проблемного викладення, частково-пошуковий або евристичний, дослідницький, аналітичний, дедуктивний) методи навчання. Словесні та наочні методи навчання під час лекцій, практичних занять, індивідуальних і групових консультацій; практичні методи – при здійсненні студентами самостійної роботи та виконанні індивідуальних завдань. Активні методи навчання: дискусія, мозковий штурм, інтерактивне навчання тощо, які дозволяють формувати soft skills. Застосовуються різноманітні цифрові інструменти для візуалізації освітнього процесу (MS PowerPoint, [Canva](#), Google Presentations, Prezi, Moovly, Emaze).

15. Методи контролю

Поточний контроль успішності засвоєннями студентами навчального матеріалу може здійснюватися шляхом опитування й оцінювання знань студентів під час практичних занять, оцінювання виконання студентами самостійної роботи та індивідуальних завдань, тестування або в ході індивідуальних співбесід зі студентами під час консультацій. Вибір конкретних форм і методів поточного контролю знань студентів залежить від викладача і доводиться до їхнього відома на першому практичному занятті. Модульний контроль є частиною поточного контролю і має на меті перевірку засвоєння студентом певної сукупності знань та вмій, що формують відповідний модуль. Він реалізується шляхом проведення спеціальних контрольних заходів (у формі тестування), проводиться наприкінці кожного змістового модулю за рахунок аудиторних занять, під час групових консультацій або ж за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студентів. На підставі результатів модульного контролю здійснюється міжсесійний контроль (атестація).

Підсумковий контроль здійснюється у формі диференційованого заліку. За виконання всіх тестових завдань при складанні **заліку** студент може отримати максимальну **оцінку 30 балів**. Підсумкова оцінка складається з оцінок поточного контролю та оцінки, одержаної на заліку.

16. Розподіл балів, які отримують студенти для підсумкової оцінки при диференційованому заліку

для денної форми здобуття освіти

Види робіт, контролю	Поточне оцінювання, тестування та самостійна робота														
	Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2							
	Практичні заняття														
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Опитування	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Тестування	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Виконання практичних завдань	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Виконання завдань самостійної роботи	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Модульний контроль							2,5								2,5
Загалом за темами	5	5	8	8	7,5	5	5	8	8	10,5					
Диференційований залік	30														
Загалом за результатами вивчення навчальної дисципліни	100														

Шкала та критерії оцінювання виконання завдань на практичних заняттях

Бали	Критерії оцінювання
2	Завдання практичної роботи виконано в повному обсязі, оформлено належним чином, у висновках відображено здатність до практичного застосування отриманих знань.
1	Завдання виконано не повністю або з несуттєвими помилками, висновки оформлені, але лише частково розкривають практичне завдання.
0	Практична робота не виконана або виконана з суттєвими помилками, висновки відсутні чи не мають практичного значення.

Шкала та критерії оцінювання відповіді за результатами усного опитування для денної форми здобуття освіти:

Бали	Критерії оцінювання
1	Питання розкрито повністю, що свідчить про відмінне засвоєння матеріалу відповідно вказаних програмних результатів навчання. Студент вільно володіє науково-понятійним апаратом.
0,5	Механічне відтворення матеріалу з деякими помилками, неточності у використанні науково-понятійного апарату.
0	Відсутність відповіді на теоретичне питання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти.

Шкала та критерії оцінювання виконання тестування для денної форми навчання:

- кожна правильна відповідь оцінюється у фіксовану кількість балів ($0,1 \times 10 = 1$);
- правильність відповідей перевіряється відповідно до ключа тестів.

Оцінювання тестування (модульний контроль) для денної форми здобуття освіти:

- кожна правильна відповідь оцінюється у фіксовану кількість балів ($0,25 \times 10 = 2,5$)
- правильність відповідей перевіряється відповідно до ключа тестів.

Шкала та критерії оцінювання виконання завдань самостійної роботи

Бали	Критерії оцінювання
1	Виконання завдань самостійної роботи здійснене у повному обсязі, не містить помилок, що дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти на високому рівні.
0,5	Виконання завдань самостійної роботи здійснене не у повному обсязі, містить несуттєві помилки, що дає можливість оцінити рівень формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти як достатній.
0	Завдання самостійної роботи не виконано та/або результати не відповідають поставленим завданням та/або завдання виконано із суттєвими помилками.

**Шкала та критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти
за результатами складання диференційованого заліку у формі тестування**

№	Завдання	Бали	Критерії оцінювання
1	Тестування	0-30	Кожна правильна відповідь оцінюється у фіксовану кількість балів ($1 \times 30 = 30$), правильність відповідей перевіряється відповідно до ключа тестів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальна рейтингова система оцінювання	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A – відмінно	5 – відмінно
82 – 89	B – дуже добре	4 – добре
74 – 81	C – добре	
64 – 73	D – задовільно	3 – задовільно
60 – 63	E – достатньо	
35 – 59	FX – незадовільно з можливістю повторного складання	2 – незадовільно
0 – 34	F – незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Правила модульно-рейтингового оцінювання знань

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів, із них:

– при семестровому контролі у вигляді диференційованого заліку на поточний контроль може бути відведено від 70 до 100 балів (для допуску до диференційованого заліку необхідно мати не менше 35 балів поточної успішності).

1. Поточний контроль. Бали, отримані впродовж семестру, за видами навчальної діяльності розподіляються наступним чином (розподіл орієнтовний):

– робота на практичних заняттях (відповіді на заняттях, а в разі їх пропусків з поважної причини – індивідуальні співбесіди на консультаціях за темами занять) – до 70 балів.

Присутність на лекціях і практичних заняттях не оцінюється в балах. Пропуски занять підлягають обов'язковому відпрацюванню в індивідуальному порядку під час консультацій. Пропущене заняття має бути відпрацьоване впродовж двох наступних тижнів, при тривалій відсутності студента на заняттях з поважної причини встановлюється індивідуальний графік відпрацювання пропусків, але не пізніше початку екзаменаційної сесії.

Студент, який повністю виконав програму навчальної дисципліни і отримав достатню рейтингову оцінку (не менше 35 балів у випадку диференційованого заліку), допускається до підсумкового контролю з дисципліни.

2. Підсумковий контроль Підсумковим контролем є диференційований залік. Він здійснюється відповідно до вимог «Положення про організацію освітнього процесу у Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

17. Методичне забезпечення

1. Бережна А.Ю. Методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Місцеві фінанси» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, 2024 18 с.
2. Бережна А.Ю. Курс лекцій з дисципліни «Місцеві фінанси» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. Полтава, 2025. 89 с.

18. Рекомендована література

Базова

1. Бюджетний менеджмент: підручник. В 2-х частинах /за ред. В.О. Онищенко / Онищенко В.О., Онищенко С.В., Бережна А.Ю., Філонич О.М. Київ : Знання України, 2023. Ч.1. 645с. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/13691>
2. Бюджетний менеджмент: підручник. В 2-х частинах /за ред. В. О. Онищенко / Онищенко В.О., Онищенко С.В., Бережна А.Ю., Філонич О.М. Київ : Знання України, 2023. Ч.2. 799с. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/13692>
3. Волкова В. В., Волкова Н. І. В Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
4. Сидорович М. Я. Муніципальні фінанси : навчальний посібник. Київ : Національний університет «Кієво-Могилянська академія», 2021. 68 с. URL:
5. Johnson C. L., Moldogaziev T. M., Ross J. M. (eds.). Research Handbook on City and Municipal Finance. Cheltenham ; Northampton : Edward Elgar Publishing, 2023. 518 p. URL: <https://www.elgaronline.com/edcollbook/book/9781800372962/9781800372962.xml>

Допоміжна

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695
3. Європейська хартія місцевого самоврядування (Страсбург, 15 жовтня 1985 року) : ратифікована Законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
7. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
8. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень : постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 110 (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/110-2011-п#Text>

9. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 № 938 (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text>
10. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
11. Онищенко В.О., Завора Т. М., Чепурний О. В. Соціальна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 274с. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PolNTU/256>.
12. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально- економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2023. 375 с.
13. Онищенко С.В., Бережна А.Ю., Філонич О.М. Оцінка рівня бюджетної та боргової безпеки та нові виклики воєнного стану: доповідь. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022. С.13-23. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2022/mnp-ebdrp/zbirnik_bezpeki2022.pdf.
14. Онищенко В. О., Бережна А. Ю., Філонич О. М. Стимулююче тарифне регулювання комунальних послуг: теоретичні основи та практичне застосування Проблеми економіки. 2021. № 1 С. 28-44 URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-1_0-pages-28_44.pdf
15. Онищенко С.В., Бережна А.Ю., Філонич О.М. Бюджетний механізм: методологічні підходи та практика бюджетної децентралізації / Проблеми економіки. 2021. № 1 С. 107-122
16. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-1_0-pages-107_122.pdf

19. Інтернет ресурси.

1. Сторінка курсу навчальної дисципліни «Місцеві фінанси», на платформі MOODLE: (URL:<https://dist.nupp.edu.ua/course/view.php?id=1434>).
2. Інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет» URL:<https://edata.gov.ua/>
3. Децентралізація URL:<https://decentralization.ua/news/>
4. Державний веб-портал бюджету для громадян URL:<https://openbudget.gov.ua/>
5. Сайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/uk/>
6. Сайт Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України URL: <https://me.gov.ua/>
7. Сайт Рахункової палати України URL:<https://rp.gov.ua/home/>
8. Сайт Державної аудиторської служби України URL:<https://dasu.gov.ua/>
9. Офіційний портал Верховної ради України URL:<https://zakon.rada.gov.ua>
10. Урядовий портал URL:<https://www.kmu.gov.ua/>